

BUJTÁR Zsolt

adjunktus

PTE ÁJK

DOI: 10.15170/DIKE.2023.07.01.04

**Jogátvétel vagy modellkövetés?
A korlátolt felelősségű társaság megjelenése a magyar jogban**

Transfer of Rights or Modell Following? The History of the Reception of Limited Liability Company in Hungarian Law

The limited liability company was receipted into Hungarian law in 1930. The forty-year delay following the appearance of the German GmbH brought several advantages for Hungarian company law, the legislator created a well thought-out, practical law that also met the long-term needs of the Hungarian economy and the economic actors. Based on the early debates and the first draft of Dávid Pap and its critique by Géza Bozóky, the author examines the new form of company that started as a similar form of a general partnership, which was then considered by Géza Bozóky as a variant of the joint-stock company form. The paper describes the stages and characteristics of the development of this approach in the mirror of the German (1892) and the Austrian (1906) GmbH Acts.

Keywords: *limited liability company, general partnership, joint-stock company, limited partnership, cooperation*

1. A magyar gazdasági jog fejlődése a 19. században

A Magyar Királyságban – a Habsburg uralmi térség részeként – a kereskedelmi életre vonatkozó törvényi szabályozás az 1723. évi LIII. törvénycikk megjelenésével kezdődött meg.¹ Ezzel a jogalkotó a kereskedőket a rendszeres kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezte, s a nevezett dokumentumokat félbizonyító erővel ruházta fel,² míg a mintegy hét évtizeddel később elfogadott 1792. évi XVII. törvénycikk³ az osztrák bíróságok ítélezési jogát terjesztette ki – az érintett felek alávetése esetén – a magyar kereskedelmi jogi ügyletekre.⁴

A kereskedelmi társaságok szabályozása 1840-ben a francia *Code de Commerce* mintáját követve történt meg,⁵ két sikertelen kodifikációs kísérlet (1795, 1830) után,⁶ azok eredményeinek a figyelembe vételével. A közkeresetre összeálló társaságokról szóló 1840. évi XVIII. törvénycikk⁷ egy

¹ ROMAN, A gazdasági társaságok és a szövetkezetek vezetőire vonatkozó jogi szabályozás 6.

² 1723. évi LIII. törvénycikk a könyvkivonati per rendjéről s miként kelljen az eddigelé keletkezett adósságok iránt a kereskedőknek eljárni? 1–3. §.

³ 1792. XVII. törvénycikk hogyan lehessen az örökös tartományok váltó-törvényszékeinek s bíróságainak ítéleteit, melyeknek valaki magát önként alá vetette, végrehajtani? 5. pont.

⁴ NAGY, A magyar kereskedelmi jog kézikönyve 19.

⁵ HORVÁTH, A magyar magánjog történetének alapjai 394. A francia kereskedelmi jog hatásához illetve az európai modellekhez lásd: SÁNDOR, A társasági jog története Nyugat-Európában.

⁶ Lásd bővebben: KÉPES, A magyar kereskedelmi jogi kodifikáció előtörténete 159–166.

⁷ PAPP, A magyar társasági jog fejlődése 410–411.

„gazdasági törvénykezési csomag” részét képezte.⁸ A törvény a közkereseti társaságot és implicit módon a betéti társaságot (amely kültagokkal rendelkező közkereseti társaság), valamint a részvénytársaságot adta meg választható társasági formaként. A közkereseti társaságon belül tehát elhatárolták a szoros értelemben vett közkereseti társaságot, melyben a személyek kizárólag teljes vagyoni felelősséggel bírnak és nevük megjelenik a társaság elnevezésében „és társak (et comp.)” formában⁹, valamint a betéti társaságot, amelyben kültagok részvételére is lehetőségét biztosítottak, a társaságnak megfelelő társasági formát külön nem nevesítve. A törvény szövegében számos esetben a német szakkifejezések használták, ahogy ezt a betéti társaságra utaló kültag (*commenditaires, stille Gesellschafter*) elnevezés is mutatja azon tagok esetében, „mellyek csak bizonyos befizetést veszélyre (*Einlage auf Gefahr*) tesznek”.¹⁰ A részvénytársasági forma (*Actien-Gesellschaften*) elhatárolása is a tagoknak a társaság nevében történő megnevezése nélkül és a kizárólagos a vagyoni hozzájárulásra kiterjedő felelősségvállalással valósult meg a törvényben. A törvény a cégnyilvánosságot a kor szintjén a váltó-törvényszéknél történő bejegyzéssel és a könyveik ezen váltó-törvényszék általi hitelesítéssel (*paraphiren*), könyveik rendes vezetésével biztosította.¹¹ Ehhez kapcsolódik, hogy a közkereseti társaság tagjává válás pozitív feltételeként is a váltókötelezettség vállalási képességet határozták meg.¹² A kültagok és a kültagokkal szemben beltagi felelősség vizsgálata fontos a későbbi korlátolt felelősség, illetve annak áttörése szempontjából. A kültagok felelőssége a vagyoni hozzájárulásig terjedt. A jogalkotó azonban lehetőséget adott arra, hogy a hitelezők követeléseinek teljesítésére egyszer már a kültag részére visszaadott vagyoni hozzájárulást ismét a hitelezők követeléseinek teljesítésére vonják be – „a társaság egyéb tagjaival egyetemben (*in solidum*) két esztendeig”¹³ – abban az esetben, amennyiben „a társaság hitelezői a társaság tagjainál kielégítést nem találtak”.¹⁴ E felelősségvállalással összhangban a törvény lehetővé tette a kültag számára a kamat kikötését (a későbbi, betéti társaságra jellemző módon működő) közkereseti társasággal szemben. Ez a kamat a törvényes kamatnál magasabb is lehetett. További garanciális elem volt a beltagok mögöttes és egyetemleges felelőssége a hozzájárulás és kamatai tekintetében, ha a társaság ezen kötelezettségének nem tudott megfelelni.¹⁵

Az 1875. évi XXXVII. törvénycikk (Kereskedelmi Törvény, a továbbiakban: KT)¹⁶ a közkereseti és a betéti társaság, valamint a részvénytársaság mellett a szövetkezeti formát is a törvény hatálya alá vonta. A korábbiakkal szemben a betéti társaság önálló társasági formaként jelent meg a törvényben.¹⁷ A betéti társaság csak valós kültagokkal működhetett, melyek betétjük

⁸ 1840. évi XV. törvénycikk a váltóról; 1840. évi XVI. törvénycikk a kereskedőkről; 1840. évi XVII. törvénycikk a gyárak jogviszonyáról; 1840. évi XVIII. törvénycikk a közkeresetre összeálló társaságokról; 1840. évi XIX. törvénycikk a kereskedői testületekről és az alkuszokról; 1840. évi XX. törvénycikk a fuvarosokról; 1840. évi XXII. törvénycikk a csődületekről.

⁹ 1840. évi XVIII. tc. 1. §.

¹⁰ 1840. évi XVIII. tc. 1. § b.

¹¹ 1840. évi XVIII. tc. 4. §.

¹² 1840. évi XVIII. tc. 2. §.

¹³ 1840. évi XVIII. tc. 27. §.

¹⁴ 1840. évi XVIII. tc. 26. §.

¹⁵ 1840. évi XVIII. tc. 24. és 26. §.

¹⁶ A német kereskedelmi törvény hatásáról a KT megalkotására és a magyar magánjogi kódextervezetek kötelmi jogára lásd: HERGER, Das ungarische Handelsgesetz in der Praxis und seine Auswirkung auf das allgemeine Privatrecht zwischen 1920 und 1946.

¹⁷ 1875. évi XXXVII. tc. 125. §: „Betéti társaság keletkezik, ha közös cég alatt folytatott kereskedelmi üzletnél a társak közül egy vagy több (kül) tag csak kikötött vagyonbetételével felelős, míg ellenben egy vagy több (bel) tagot korlátlan és egyetemleges felelősség terhel.”

erejéig felelősek a hitelezőknek. Ezzel a jogalkotó egyértelműen elvetette a csendes társaságok és a betéti részvénytársaságok szabályozásának a szükségességét.¹⁸ A részvénytársaságok esetében a KT minden személy számára elérhetővé tette a részvételt a gazdasági társaságokban.¹⁹ A nyilvános jegyzés lehetőségét is biztosította a jogalkotó azzal, hogy minimum 3 napos időtartamot jelölt ki a részvényjegyzők számára a nyilvános jegyzés során.²⁰ A társaság részvényei kizárólag névre szólók lehettek, és az egy részvény egy szavazat elv érvényesült.²¹ A szavazati jogok esetében a részvények számától függetlenül maximum 10 szavazattal rendelkezhetett egy személy.²²

Az 1867. évi osztrák-magyar közjogi kiegyezést követően a részvénytársaságok száma dinamikusan növekedni kezdett. 1866-ban 5 gyáripari részvénytársaság működött hazánkban, majd 1873-ig 170 gyáripari részvénytársaságot alapítottak, melyek egyre jelentősebb tőkebevonást és új technológia alkalmazását eredményezték.²³ 1872-ben az illetékes miniszter 565 részvénytársaság alapítását látta el bemutatási záradékkal, ami magas alapítási lázat tükrözött, különösen úgy, hogy ez a szám csak az 1836. évi XXV. törvénycikk hatálya alá tartozó társaságokra (víz-csatorna, vasút és ezekhez tartozó hidak meghatározott földrajzi helyeken) vonatkozott.²⁴ Az 1873-as gazdasági válság során a hitelből vagy a nem megfelelő üzleti stratégiával rendelkező részvénytársaságok tömegesen mentek tönkre, ezért nevezték őket „buborék” vagy „kártyavár” vállalkozásoknak. Az alapítási visszaélések ellen a jogalkotó ezért 1875-ben a KT-ben az állami engedélyezési rendszer kiterjesztése helyett a normatív szabályozást alkalmazta. Így – az ADHGB helyett – az 1870. június 11-én kelt német birodalmi törvény elveire támaszkodott, amikor az alapítás, a tagok és a részvénytársaság belső viszonyaiban is számos kógens szabályozást vezetett be, melyektől az eltérés semmiséget eredményezett. Így a hitelezők védelme érdekében az alapító vagyon teljes körű rendelkezésre bocsátását ösztönözte, a részvényekben foglalt jogok korlátozott gyakorolhatóságával (ideiglenes részvény): *„az eredetileg kibocsátott részvények teljes befizetése előtt új részvényeket ki nem bocsáthat”*.²⁵ A részvényes, még ha a háromszori felszólítás után sem teljesítette vagyoni hozzájárulását és a részvényeit a befizetés elmulasztása miatt meg is semmisítették, köteles volt a részvények névértéke 50%-ának erejéig helytállni.²⁶ Az alapítókkal szemben a törvény büntető szankciót is meghatározott, mely szerint három hónap fogságra ítéendő az alapító, *„kik a tervezetben tudva valótlan adatokat közölnek”*.²⁷

A szövetkezet szabályozása is a KT-ben valósult meg 1875-ben. A törvény az 1867. évi francia társasági törvény alapján a szövetkezetet akkor is kereskedelmi társaságként kezelte, ha az nem folytatott kereskedelmi üzletet. Ennek a jelentősége elsősorban abban állt, hogy így a többi

¹⁸ HORVÁTH, A magyar magánjog történetének alapjai 407.

¹⁹ 1840. évi XVIII. tc. 54. §: *„Részvényt szerezni, s részvény-társaságba lépni mindenkinek megszorítás nélkül szabad.”*

²⁰ Ezzel a nyilvános jegyzéssel a szimultán és szukcesszív alapítás lehetőségét is már ez a törvény is biztosította az alapítók számára. Míg az előbbi formánál a megalakulás után az alapítók bocsátották rendelkezésre a részvényeiket a nyilvános aláírásra addig az utóbbinál már megalakuláskor volt erre lehetőség.

²¹ 1840. évi XVIII. tc. 56. § és 60. §.

²² 1840. évi XVIII. tc. 60. §.

²³ HORVÁTH, A magyar magánjog történetének alapjai 420.

²⁴ 1836. évi XXV. tc. 1. §.

²⁵ 1875. évi XXXVII. tc. 162. §.

²⁶ 1875. évi XXXVII. tc. 170–171. §§: *„Ha a részvény a befizetés elmulasztása miatt megsemmisítették (169. §), a részvényaláíró ennek dacára az aláírt részvények névértékének 50%-ja erejéig a 153. § értelmében kötelezve marad”*.

²⁷ 1875. évi XXXVII. 219. § (1).

gazdasági társasággal egyenlő versenyfeltételt biztosítottak a szövetkezeteknek, szemben azzal a megoldással, ha csak magánjogi társaságként vagy egyesületként definiálták volna.²⁸

Amíg a kereskedelmi társaságokat a francia jog kivétel nélkül mind jogi személynek minősítette, addig a KT nem tartalmazott erre vonatkozóan egyértelmű rendelkezést, és így a bírói gyakorlatra hagyta annak megítélését.²⁹

2. A korlátolt felelősségű társaság első tervezetei Magyarországon

2.1. A német gazdasági jog hatásáról

A korlátolt felelősségű társaság szabályrendszere a német kereskedelmi jog egységesítése (ADHGB, 1861) után mintegy három évtizeddel, külön törvényként (a továbbiakban: német GmbH-törvény)³⁰ született meg Németországban 1892. május 10-i hatályba léptetését követően rövidesen a hazai szakmai érdeklődés középpontjába került. *Neumann Ármin*³¹ már 1892. október 29-én előadást tartott a témában a Magyar Jogászegyletben.³² Az előadása során a német szabályozást az individualisztikus társaság és a tőkeegyesítő társaság közé, és így a közkereseti társaság és a részvénytársaság metszetében helyezte el. Megközelítésének másik dimenziójaként a felelősséget emelte ki: az egyének korlátlan és egyetemleges felelősségét, illetve a részvényjog korlátolt felelőssége közötti választást.³³ A KT által meghatározott betéti társaságot a közkereseti társaság módosított változataként kezelte, és hasonlóan a szövetkezetet sem tartotta alkalmasnak arra, hogy az üzleti élet új kihívásai a társasági jogban megoldja. Célszerűnek látta a német GmbH szabályozását „a korlátlan felelősség és az abból folyó törvényes kötelezettségek Scylláján egyfelől és a részvénytársaságokra vonatkozó abszolút intézkedések Charybdisén másfelől keresztüllevezni”.³⁴ Az elemzésében *Neumann* éppen ezért dicsérte a német jogalkotót: „mélyen átgondolt és ragyogó technikával kidolgozott törvényt nyel van dolgunk, mely hivatva van a kereskedelmi társasági jog továbbfejlesztésének kiindulási pontjául szolgálni.”³⁵ Végső konklúziója szerint a német modell egyértelműen megszabta az irányt a KT szükséges és egyre kevésbé elodázható módosításához, mégpedig a korlátolt felelősségű társaság átültetésével a hazai joganyagba.

A tervezet előkészítésére az igazságügyminiszter már 1902-ben a felkérte *Neumann*-t, de a megbízás ismeretlen okok miatt nem teljesült.³⁶ 1905-ben *Pap Dávid* (1868–1919) ügyvéd³⁷ dolgozott ki egy tervezetet a Magyar Gyáriparosok Szövetségének a megbízásából.³⁸ *Képes György*

²⁸ HORVÁTH, A magyar magánjog történetének alapjai 436.

²⁹ HORVÁTH, A magyar magánjog történetének alapjai 395.

³⁰ Das Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung vom 20. April 1892, RGBl. I 477.

³¹ *Neumann Ármin* (1845–1909) magyar ügyvéd, jogi író, egyetemi tanár, udvari tanácsos és országgyűlési képviselő volt. Bécsi egyetemen jogot hallgatott, ami nagy hatással volt szemléletmódjára, majd később Berlinben és Pécsen folytatta jogi tanulmányait. Jogi diplomáját Budapesten 1868-ban szerezte meg. 1889-től egyetemi rendkívüli tanárként dolgozott. 1898-ban a kodifikációs bizottság tagja lett. Tagja volt Budapest törvényhatósági bizottságának és számos pénzintézet igazgatóságának. <http://mek.niif.hu/04000/04093/html/szocikk/13610.htm> (2023. 07. 31.)

³² NEUMANN, A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény 16–22.

³³ NEUMANN, A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény 16.

³⁴ NEUMANN, A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény 14.

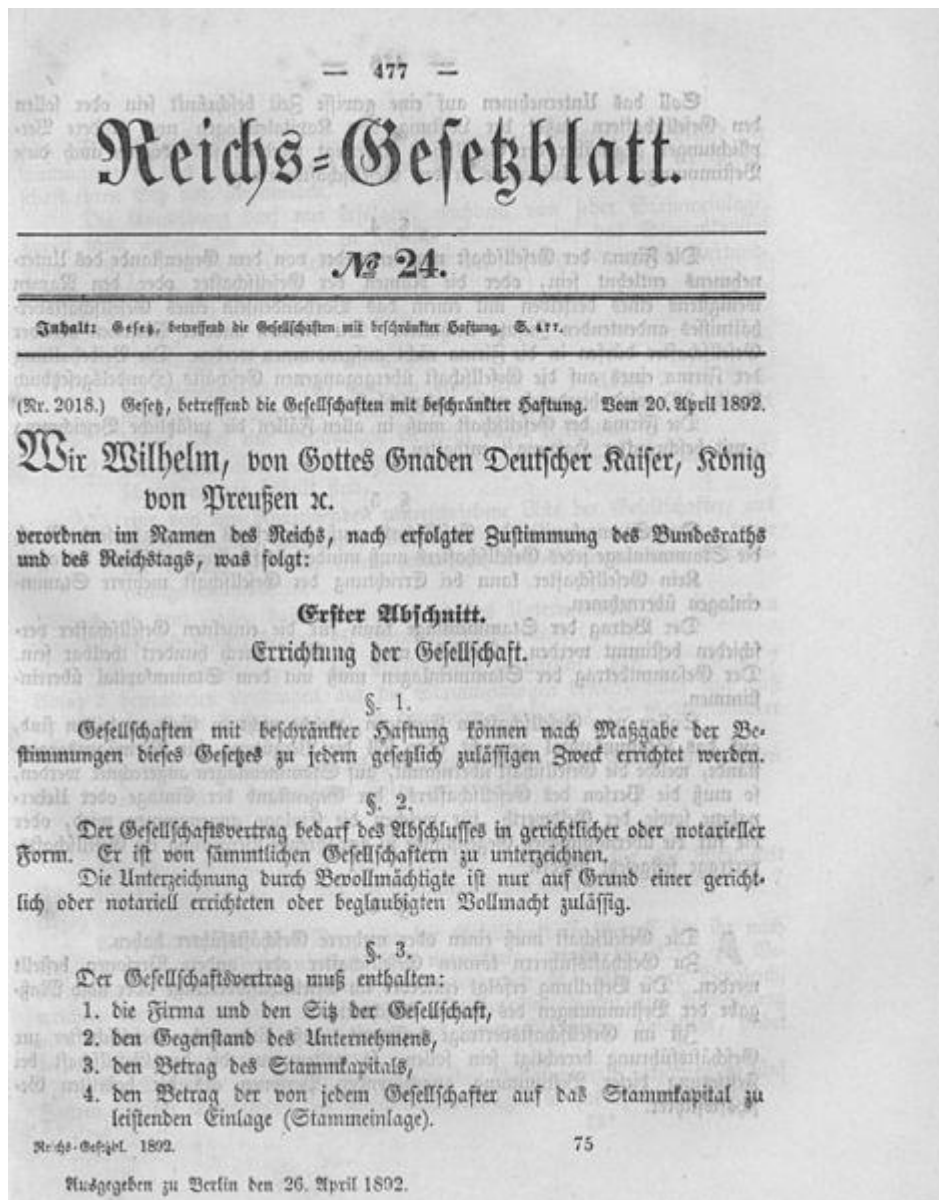
³⁵ NEUMANN, A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény 14.

³⁶ KUNCZ, Törvénytervezet a részvénytársaságról 125.

³⁷ *Pap Dávid* életéről lásd: NAGY, Az 1929-ben kiadott Zsidó Lexikon személysoros adatbázisa 176.; KÉPES, Az első magyar törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 26.

³⁸ DOROGHI, A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló törvénytervezet vitája 78.

szerint a tervezet az európai jogi transfer egyik korai példája³⁹ lehetett volna, azonban a kormány támogatása hiányában még parlamenti vitára sem bocsájtották.⁴⁰

1. kép: Az 1892. május 10-i GmbH-törvény 1. oldala⁴³

Ennek ellenére is érdemes foglalkozni a tervezettel, amely bátran mert a külföldi mintákra, elsősorban a német, *Wilhelm von Oechelhäuser* (1820–1902) által kidolgozott koncepcióra támaszkodni, miközben ismerte az ugyanekkor előkészített, majd 1906. március 6-án elfogadott

³⁹ A GmbH német modelljét Portugália (1901), Ausztria (1906), Bulgária (1924), Franciaország (1925), Svájc (1937) és Olaszország (1942) követte *Coing* felsorolása szerint, aki a magyar Kft-törvényről (1930) nem tett említést. Lásd: COING, *Europäisches Privatrecht* 129.

⁴⁰ KÉPES, Pap Dávid 1905. évi törvénytervezete 240.

⁴³ A kép forrása: RGBL. I 477.

osztrák törvényt (a továbbiakban: osztrák GmbH-törvény)⁴⁴, és a hazai sajátosságokat is messzemenően figyelembe vette. Ez utóbbi tényre maga Pap is felhívta a figyelmet tervezete végén.⁴⁵

2.2. Pap Dávid tervezete Bozóky Géza kritikája tükrében

2.2.1. Koncepcionális kérdések

Pap a személyegyesítő társaságokhoz jelentősebb hasonlóságot és így a részvénytársaságtól kissé távolabb eső új társasági formára tett javaslatot. A korlátolt felelősség egyetemleges jellege mellett a tagok felelőssége nem mögöttes lett volna, hanem a többi tag be nem fizetett tőkerészeiért is feleltek volna, sőt mi több, nemcsak a társasággal, hanem a hitelezőkkel szemben is, így a társasággal egyidejűleg perelhették volna a tagokat is a hitelezők (20. §).⁵³ Ezt az újítást Bozóky Géza⁵⁴ azért tartotta elhibázottnak, mert a tagok felelősségének a minél jelentősebb csökkentése volt a korlátolt felelősségű társaság létrehozásának a célja, és nem a felelősség lehetőségének „a végső határáig” történő fenntartása. A felelősség teljességére a közkereseti és betéti társaság már rendelkezésre állt, és a korlátolt felelősségű társaságoknak a „*forgalmi életnek*” való megfelelése éppen a felelősség korlátozását igényelné – vélekedett Bozóky.⁵⁵ A tagokat a tőkerészüik után járó kamat a vagyoni hozzájárulás teljesítésére a ösztönözte volna a tervezet szerint, ami sem időbeli, sem a kamat mértékére vonatkozó korlátozást nem határozott meg (77. §). A személyegyesítő jellegre utalt az a tény is a tervezetben, mely szerint a társasági szerződés megkötése mellett a módosításához is minden tag aláírása szükséges lett volna (26. §). A tagok nemcsak a legfőbb szerv ülésén, de azon kívül is határozhattak volna bármilyen kérdésben. A társasági szerződés ettől eltérő rendelkezései hiányában a határozatokat „*az összes társasági tagok egyetértő hozzájárulásával*” lehetett volna csak meghozni (59. §).⁵⁶ A kisebbségi jogok tekintetében is a személyegyesítő jelleg volt a meghatározó. A törzstőke 10%-át kitevő tagok bármely kérdésben összehívhatták volna a taggyűlést (63. §), és bármely tag kezdeményezhette volna a társasági szerződésben foglaltakkal vagy a törvénnyel ellentétes határozatok felülvizsgálatát (64. §). A személyegyesítő jelleget erősítette volna az a két, a gyakorlatban akár a hitelezők érdekeinek a jelentős sérelmét is előidézni képes rendelkezés, mely szerint a tagok a tagsági viszony felmondhatják (100. §) és a tag ki is léphet (103. §). A tervezet az

⁴⁴ Gesetz vom 6. März 1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBI für die im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder Nr. 58/1906.

⁴⁵ „A német és az osztrák törvény erősebben támaszkodik a részvénytársasági jogban található szabályokra. Ezzel szemben mi, hazai viszonyaink figyelembe vétele mellett, célszerűbbnek találtuk azt, hogy a korlátolt felelősségű társaságnak olyan szabályozására törekedjünk, amely inkább a közkereseti és betéti társaságra nézve fennálló szabályokhoz alkalmazkodik”. PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 65–66.

⁵³ PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 20. §.

⁵⁴ Bozóky Géza (1875–1960) jogász, egyetemi tanár. 1904-ben ügyvédi vizsgát tett. 1907-ben a Kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemen a kereskedelmi jogból magántanári képesítést szerzett. 1918–1919 között a Részvénytársaság című folyóirat társszerkesztője volt. 1920–1921 között Pozsonyban az Állam- és Jogtudományi Kar dékánja volt. 1930–1931 között a pécsi Erzsébet Tudományegyetem rektora, 1934–1935 között az Állam- és Jogtudományi Kar dékánja volt. Gazdasági joggal, elsősorban magyar és nemzetközi kereskedelmi és váltójoggal foglalkozott. Fontos szerepet játszott a Genfi egyezmények és a Hágai egyezmények magyarországi jóváhagyásában. Lásd hozzá: KAJTÁR, A pécsi egyetemi szintű jogászképzés története 121–124.

⁵⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 49.

⁵⁶ KÉPES, Pap Dávid 1905. évi törvénytervezete 241.

üzletrészek harmadik személy részére történő átruházását a tagok egyhangú határozatához kötötte volna (80. §).

A fentiek alapján jól látható, hogy a megszűnés két extrém esetétől és a vagyoni hozzájárulásra fizetett kamat korlátozás nélküli jellegétől eltekintve *Pap* egy, a gazdasági élet a kereskedelmi gyakorlat által megkívánt személyegyesítő jellegű, korlátozott felelősségű társaság szabályozására tett javaslatot, hasonlóan a magyar gazdasági életben – a német viszonyokhoz hasonlóan – jelentős mértékben a spekulációra használt részvénytársasági formától távolságot tartva.

A Magyar Jogász Egylet 1908. február 15-i ülésén *Wittmann Ernő* a korlátozott felelősségű társaság kapcsán azt hangoztatta, hogy az új társasági alakulatra van szükség, mert ha azt „*az ajtón bebocsájtani késünk, az ablakon át fog belopódzni, mert a gazdasági élet követelményei kielégítést szereznek maguknak a törvény szavain keresztül is.*”⁵⁷

Bozóky Géza professzor 1914-ben a korlátolt felelősségű társaság jogi szabályozásával kapcsolatban arra a megállapításra jutott, hogy külföldi kereskedelmi társaság magyar fióktelepeként már a KT is lehetőséget adott ezen társasági forma működésére.⁵⁸ A kérdés így csak az maradt, hogy a KT módosításaként vagy külön törvényben célszerű az új társaságot szabályozni. Az Osztrák-Magyar Monarchia tagjaként a minta egyértelműen az osztrák fejlődési út volt: az önálló törvényi szabályozás, jelentős szakmai iparági támogatással. Ezt a tényt és a sürgető bevezetés igényét jól példázza, hogy az osztrák törvényjavaslat tárgyalását megelőzően három iparszövetség (*Bund Österreichischer Industrieller, Industrieller Club és Zentralverband der Industriellen Österreichs*) is a soron kívül tárgyalás kérelmével fordult az osztrák képviselőházhoz.⁵⁹ A KT felülvizsgálata és a túlzottan nehézkes vagy éppen a spekulációnak túlzott teret adó részvénytársasági szabályozás pontosításának az igénye is a korlátolt felelősségű társaság bevezetését támogatta, hiszen a részvénytársaság a kétlépcsős alapítás során a tőkeegyesítést nem tudta megvalósítani, mert számos esetben „*az összes részvények jegyzve vannak, a részvénytársaság mégsem alakult meg*”.⁶⁰ *Kuncz Ödön*⁶¹ egyetemi tanár is hasonlóan gondolkodott 1913-ban, amikor úgy vélte, hogy szükség van a részvényjog felülvizsgálatára,⁶² és kellő óvatossággal kell eljárni a korlátolt felelősségű társaság

⁵⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 5.

⁵⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 1.

⁵⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 9.

⁶⁰ FLEISCHMANN, Adalékok a kereskedelmi törvény revisiójához 8.

⁶¹ Kuncz Ödön (1884–1965) jogász, közgazdász, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen szerezte meg jog- és államtudományi doktori oklevelét 1907-ben, *sub auspiciis regis* („királygyűrűvel”) avatták doktorrá. 1908-ban sikeres ügyvédi vizsgát tett, majd 1908–1909-ben tanulmányúton járt Berlinben, Drezdában és Hamburgban. Hazatérését követően, 1909-től a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéken folytatta a munkát, mint főjegyző. 1910 és 1913 között a budapesti királyi ítélőtáblán tevékenykedett tanácsjegyzőként, 1913-ban pedig fogalmazó és hiteljogi referens volt az igazságügyi minisztérium törvény-előkészítő osztályán. 1928-tól 1949-es kényszernyugdíjazásáig a Pázmány Péter Tudományegyetemen oktatott a kereskedelmi és váltójog nyilvános rendes tanáraként. 1933–1934-ben, majd 1943–1944-ben a jog- és államtudományi kar dékánja volt. Munkássága elsősorban a kereskedelmi jog elméleti művelésére és gyakorlati (törvény-előkészítői) alkalmazására irányult. Behatóan foglalkozott a szövetkezetek, korlátozott felelősségű társaságok és részvénytársaságok vagoni, személyi és szervezeti viszonyait szabályozó szövetkezeti joggal, a váltó- és részvénykibocsátás jogi hátterével, továbbá a számviteli feyelmet biztosító mérlegvalódiság elvével és a könyvszakértői vizsgálat módszertanával. Lásd hozzá: KUNCZ, Életem, *passim*.

⁶² „Ha nem fogunk hozzá hamarosan részvényjogunk revíziójához, rohamosan közeledik az idő, amikor teljesen egyedül fogunk állni nemcsak a nálunk gazdaságilag fejlettebb, de hanem egészen kis országok között is elarult, tökéletlen, a szédelgéseket lehetővé tevő és büntetlenül hagyó részvényjogi törvényünkkel.” KUN CZ, Szélelgyeztetek az új belga részvényjogi törvényhez 282.

apportra vonatkozó szabályozásakor.⁶³ Kuncz ekkor még – egészen az 1910-es évek közepéig – csak a KT módosításaként, a részvénytársaság egyik alfajaként tekintett a korlátolt felelősségű társaságra.

A korlátolt felelősségű társaság önálló szabályozása mellett a fentiekben már említett Bozóky Géza foglalt állást *A korlátolt felelősségű társaság a külföldi és de leg ferenda a magyar jogban* című művében 1914-ben, amelyben 113 oldalon tárgyalta a korlátolt felelősségű társaság bevezetésének szükségességét és annak módját. Bozóky az alapelvek között szolt arról, hogy a korlátolt felelősségű társaságokról szóló törvénynek mintája a német és osztrák törvények kell, hogy legyenek. Ezt két indokkal támasztotta alá: egyrészt a KT a német jogból került átvételre, másrészt az akkori magyar viszonyok közgazdasági tekintetben nem voltak elég szilárdak. Ezt a véleményét a hazai megkésett és tőkehiányos kapitalista fejlődési modellel indokolta, amit a trianoni békét követően nemcsak jelentős területi és népességbeli veszteség nehezített, hanem a belső vámokkal védett piacokhoz való hozzáférés elvesztése is.⁶⁴ Bozóky a későbbi, osztrák példára helyezte a hangsúlyt, hiszen az a német szabályozást tovább finomította, másrészt a közös gazdasági múlt, az Osztrák-Magyar Monarchia is ezt indokolta, és a részvényjog fejlesztésének igénye is ennek kedvezett. Mindez ismét felelevenítette a korlátolt felelősségű társaság mint a részvénytársaság egyik válfajának gondolatát.⁶⁵ Bozóky kitért az alapelvek tárgyalásakor Pap tervezetére, amelyet nem tartott elfogadhatónak, mert inkább a társasági jog, és kevésbé a részvényjog megújítását szolgálja. A tervezetet a „*korlátolt felelősségű közkereseti társaság létrehozásának kísérletének tekintette, amely eltér a német osztrák törvényekben megfogalmazott korlátolt felelősségű társaság gyakorlatától*”.⁶⁶

A fentiek szerinti gondolkodás jól nyomon követhető Bozóky elképzelésében. Bozóky a társaság céljában a minden korlátozás nélküli tevékenységi kört lehetővé tevő német szabályozás helyett az osztrák mintát vette alapul, és a biztosítási és politikai egyletek alapítását nem tette lehetővé korlátolt felelősségű társaságként.⁶⁷ A német és az osztrák hatás is látható abban, hogy a minimális törzstőke és üzletrész mértékét 20.000 korona illetve 500 korona értékben határozta volna meg,⁶⁸ de ebben az esetben a százzal való oszthatóságot is javasolta átvenni a német jogból.⁶⁹ Ehhez képest Pap tervezete éppen a minimális induló tőke felére vonatkozott, mely a közkereseti társasághoz történő közelítést is jól példázta.⁷⁰

A nem készpénzbeli betét⁷¹ szabályozása esetében a részvényjog reformálásának a célja mutatható ki Bozóky-nál: szerinte a részvényjog visszaélésekre ad lehetőséget a hiányos és nem eléggé részletes szabályozással. Ehelyett szükséges lenne pontosan előírni az apport tárgyának és értékének meghatározására vonatkozó kötelezettséget. Ez utóbbi azért is fontos volt, mert a korlátolt felelősségű társaság esetében az apporthoz kedvezmények járulhatnak, amely egyrészt vonzóvá teheti az apportot, miközben a pontos szabályozás a visszaélésekkel szemben hathat. Itt érdemes megjegyezni, hogy míg a magyar tervezet a társaság alapításáért vagy annak előkészítéséért semmiféle beszámítást vagy elengedést nem javasolt tenni, addig a vonatkozó osztrák norma

⁶³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 39.

⁶⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 39.

⁶⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 40.

⁶⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 42.

⁶⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 44.

⁶⁸ 1 osztrák-magyar korona 0,85 német márkát ért 1913-ban.

⁶⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 46.

⁷⁰ PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 12. §.

⁷¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 51.

lehetővé tette azt, hogy az alapítási költségeket a társaság fedezze.⁷² Itt tehát az osztrák megoldásnál szigorúbb szabályozást javasolt Bozóky.

A társaság működési alapjának megteremtéséhez a törzstőke készpénz aránya meghatározó fontosságú. Ebben a kérdésben – a német és az osztrák jog 25%-os küszöbénél magasabb – 50%-os szintet javasolt a Magyar Gyáripárosok Országos Szövetségének tervezete. Bozóky a korlátolt felelősségű társaság működéséhez az osztrák és a német mintát tartotta megfelelőnek, mivel a kft-ben „*először kísérletezések kellene ahhoz, hogy az üzlet minő mértékben folytattassék s a nagy tőke akárhányszor egyenesen felesleges*”.⁷³ Az apport kapcsán annak aránya a társaság működőképességét biztosítja, így Bozóky egyetértett Pap javaslatával, amikor az a 12. §-ban a nem pénzbeli betétek arányát maximum a törzstőke háromnegyedében kívánta korlátozni.⁷⁴ A pótbefizetés kapcsán is az osztrák jogot tartotta irányadónak Bozóky, amikor elutasította a német jog korlátlan utánfizetési kötelezettségét, sőt, lehetőséget adott volna a korlátolt összegig tartó befizetés alóli mentességre az *abandon* jog alkalmazásával. Ez utóbbi szerint a tag a társaságnak felajánlja a törzsbetétjét, és a licitből befolyt összeget megkapva mentesül a pótbefizetés alól.⁷⁵ Ezzel a lehetőséggel a nagyobb tőkeerejű tagok erőfölénye is megakadályozható lett volna Bozóky szerint, mert így nem élhettek volna vissza a túlzott pótbefizetési összeg kivetésének lehetőségével.⁷⁶

Bozóky koncepciója szerint a törzsbetét⁷⁷ be nem fizetése esetén a tag perelhető lett volna. Ha a megszabott határidőn belül nem teljesít, korábbi befizetéseit végleg elveszti, és ilyen módon kizárásra kerül a társaságból.⁷⁸ A be nem hajtható hátralék erejéig a többi tag lett volna a felelős – törzsbetéteik arányában. A tagok ezen felelősség alóli kibúvásának megelőzését célozta a tagok gyors üzletrész-eladásának a megnehezítése, illetve a tagok folyamatos nyilvántartása. A német törvény évente egyszeri bírósági bejelentést írt elő a tagság nyilvántartása tekintetében. A magyar tervezet ennél jóval szigorúbb lett volna azzal, hogy előírta, hogy a tagok neve, polgári foglalkozása, lakhelyük és minden egyes tag tőkerésze a cégjegyzékbe bejegyzésre kerüljön az alapítást követően, majd bármely változás esetében haladéktalanul a változást követően (15. §). A német és az osztrák joghoz hasonlóan a tagok nevének bejegyzésétől Bozóky szerint is el lehetne tekinteni, azonban a Magyar Gyáripárosok Országos Szövetsége még ezt is túlságosan nehézkesnek, hosszúnak és nehezen áttekinthetőnek tartotta a túlzottan sok adat miatt.⁷⁹

A társaság nyereségének felosztásakor felmerül az osztalék előleg vagy a korabeli nyelvhasználat szerinti nyereségjutalék előleg szabályozása. Ebben az esetben a Pap-féle tervezet megengedőbb, amikor a 72. § szerint lehetőséget adott volna a tagnak – akár a többi tag beleegyezése nélkül is – arra, hogy a tőkerésze utáni kamatokat és a társaság érdekében folytatott tevékenységért a munkadíjat, valamint az adott év nyereségét meg nem haladó rész feletti összeget kivegye, melyet azonban a mérleg elfogadása után veszteség esetén köteles lett volna visszafizetni. Ez azért érdekes megoldási javaslat, mert a közkereseti társaság jogviszonyait preferálja az egyéni,

⁷² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 51–52.

⁷³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 56–57.

⁷⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 55–56.

⁷⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 62.

⁷⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 62.

⁷⁷ Amíg a német és osztrák törvény elkülönítette a törzsbetét (*Stammenlage*) és az üzletrész (*Geschäftsanteil*) fogalmát, addig a magyar tervezet csak a tőkerész fogalmát használta. BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 64.

⁷⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 64.

⁷⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 67.

személyes hozzájárulást előtérbe helyezve a részvénytársaságra jellemző tőkeegyesítő jelleg helyett.⁸⁰ *Bozóky* szerint helyesebb lett volna a német és az osztrák jogot követve ezt a lehetőséget nem megadni, szemben a tervezetben alkalmazott megoldással, amely visszaélés esetén a tőkerész be nem fizetéséhez hasonlóan szabályozta a tőkerész pótlását.⁸¹

2.2.2. A képviselet, a tagi érdekek védelme és a kisebbségi jogok Pap Dávid tervezetében

A társaság képviselete esetében is megfigyelhető *Pap* tervezetében⁸² a közkereseti társasághoz való hasonlóság fenntartásának az igénye, amikor olyan gondosságot kíván, amellyel az illető ügyvezető saját ügyeiben is eljárni szokott. Ezzel szemben a német törvény 43. §-a és az osztrák törvény 25. §-a a rendes kereskedő gondosságát írta elő a társaság ügyeit intézők számára.⁸³

Több üzletvezető kirendelésekor az együttes üzletvezetést írta elő a hatályos osztrák jog akkor, ha a társasági szerződés ettől eltérően nem rendelkezett. A magyar tervezet (42. §) – hasonlóan a német szabályozáshoz – nem tartalmazott ilyen rendelkezést, sőt a magyar tervezet minden üzletvezetőnek önálló döntési jogot biztosított volna. Ezt *Bozóky* azért nem tartott helyesnek, mert a szigorúbb osztrák jog szerinte jobban megfelelt volna a társaság érdekeinek, amivel a kollektív vezetést mellett foglalt állást.⁸⁴ A magyar tervezet⁸⁵ az üzletvezetőknek a rendes üzletmenetet meghaladó ügyletek kötésére vonatkozóan megengedte volna a korlátozást, sőt, egyéb korlátozás hiányában a rendes üzleti forgalmon túlmenő vagy a társaság céljai körébe nem tartozó ügyletek során az összes üzletvezető együttes hozzájárulását követelte volna meg, amely korlátozások alól a javaslat felmentést adott volna.⁸⁶ Érdemes megjegyezni, hogy az osztrák törvény még ennél is szigorúbb volt: bizonyos esetekben (20. §) a társaság engedélyét követelte meg.

A tervezet szerint közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik minősített többséghez kötve a társasági szerződés megváltoztatása (53. §), míg a tagokat terhelő szolgáltatások növeléséhez az összes tag hozzájárulása szükséges. Az utóbbi lenne szükséges *Bozóky* szerint a társaság időtartamának meghosszabbításakor és a társaság feloszlásának a nehezítésére vonatkozó döntés esetében is.⁸⁷ Ez a szabály a közkereseti társaságra vonatkozó előírásoknál is szigorúbb lenne, állította *Bozóky*, mivel még ott sincs a többségnek joga arra, hogy meghosszabbítsa a társaság működésének az időtartamát, hanem csak egyhangú döntéssel lehetséges ez, amennyiben a társasági szerződés más döntési arányt meg nem enged.⁸⁸ Ebből következik szerinte, hogy a korlátolt felelősségű társaságnál sem lehet az egyhangúságtól eltekinteni.

Az osztrák mintához hasonlóan a magyar tervezet is kimondta (50. §), hogy a „*határozathozatal formához vagy gyűlés tartásához nincs kötve*,”⁸⁹ azaz a társasághoz, az üzletvezetőkhez intézett nyilatkozattal, de akár bírósághoz intézett beadvánnyal is megvalósítható lett volna. Az osztrák törvény szerint írásbeli szavazásra az összes tag egyhangú elfogadó nyilatkozatával vagy

⁸⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 72–73.

⁸¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 75.

⁸² PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 49. §.

⁸³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 75.

⁸⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 75.

⁸⁵ PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 46. §.

⁸⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 77.

⁸⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 78.

⁸⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 78.

⁸⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 79.

pedig beleegyezésével kerülhet sor. Azonban az írásbeli szavazás nem lehet a társasági szerződés része akként, hogy csak egyedi mérlegelést követően dönthetnek így a tagok, eseti jelleggel. A többség pedig ebben az esetben nem a leadott, hanem az összes szavazat alapján állapítandó meg. *Bozóky* ennek az osztrák megoldásnak az átvételét javasolta.⁹⁰

Az egyes tagok határozat-megtámadási jogát a magyar tervezet (64. §) a törvénnyel vagy a társasági szerződéssel ellentétes közgyűlési döntések körére korlátozta volna, 30 napon belül. A német törvény csak a társaság semmisségének a kimondását célzó vagy a cégjegyzékbe bejegyzett határozatok megtámadását tette lehetővé határidő nélkül. Az osztrák törvény pontosabban korlátozta a tagok ezen jogát, amikor kimondta, hogy csak az a tag léphetett fel, aki a közgyűlésen részt vett és a határozat ellen tiltakozását jegyzőkönyvbe vetette vagy jogtalanul volt kizárva a szavazásból, illetve a meghívás hibái folytán nem vehetett részt a szavazáson. A 42. § a határozat felfüggesztését attól tette függővé, ha valószínűsíthető, hogy a társaságnak helyrehozhatatlan kára származna a határozat végrehajtásából. A magyar tervezet *Bozóky* szerint ezen a ponton nem volt elég világos: azt az osztrák törvényhez hasonlítva hiányolta, hogy például bizonyos semmisségi okok esetében azok megszüntetése céljából a bíróság megfelelő határidőt engedélyezhessen, amennyiben tudomást szerez a semmisségi okról. Hasonlóan nem tartotta megfelelőnek *Bozóky* a közgyűlési határozatot megtámadó kereset felfüggesztő hatállyal történő ellátását (64. §) sem, mely szerinte akár a rosszhiszemű tag esetében minden egyes közgyűlési határozat végrehajtását ellehetetlenítené.⁹¹ Ebben az esetben is inkább az osztrák jog átvételét javasolta, még pedig olyan módon, hogy amennyiben a határozat felfüggesztése a társaságra hátrányos volna, a felperes tag biztosítékot helyezzen el vagy esküvel igazolja állítását, ha az előbbire nem lenne képes.⁹²

Bozóky elvetette azt az újszerű magyar javaslatot (63. §), mely alapján az a kisebbség, mely a tőke egytizedét képviselő tulajdonosi körből áll, határozathozatal nélküli gyűlést hívhatson össze. Ez szerinte, bár előkészíthetné és egyben „szondázhatná” is a tagok véleményét, a többség részvételének hiányában nem hozna érdemi eredményt még az előkészítés tekintetében sem.⁹³

A kisebbség jogainak védelmét ismét az osztrák szabályozás alapján, és nem annak módosításával javasolta a magyar jogalkotónak *Bozóky*. Az osztrák törvény kizárólag a mérleg helytelen volta esetében adott jól körülhatárolt jogokat a kisebbségi tulajdonosoknak. A zárszámadás előtt az osztrák törvény (22., 45–48. §§) írásbeli tájékoztatáshoz, illetve iratbetekintéshez adott jogot a kisebbségi tulajdonosoknak. Az utolsó mérleg szakértői felülvizsgálatának elvetésére vonatkozó indítvány elvetése esetében a kisebbségi jogokat gyakorló (a törzsbetétek egytizedét kitevő) tagoknak lehetőséget adott az osztrák jogalkotó arra, hogy bírósághoz forduljanak és szakértők kirendelését kérik. A bíróság az üzletvezetők és a felügyeleti bizottsági tagok meghallgatását követően dönthettek egy vagy több szakértő igénybe vételéről, amennyiben valószínűsíthető volt a tisztességbe ütköző dolgok, vagy a törvény illetve a társasági szerződés durva megsértése. A kérelmező tagok a vizsgálat alatt nem idegeníthették el üzletrészeiket és a bíróság a szakértők kirendelését biztosíték előírásától is függővé tehetette. A felügyelők az ellenőrzésbe kötelező jelleggel bevonandók, míg a kérelmezők a bíróság döntése alapján részt vehettek a vizsgálatban. A vizsgálat költségeit a bíróság döntése alapján a kérelmezők, a társaság

⁹⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 79.

⁹¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 80–81.

⁹² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 81.

⁹³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 81–82.

vagy a felek megosztva viselték az osztrák jog szerint. Az egytizednyi szavazati joggal bíró kisebbségi jogokkal rendelkező tulajdonosoknak a törzsbetét befizetésére vonatkozó károkkal szemben is joga volt fellépni az üzletvezetők és a felügyelőbizottsági tagok ellen, ha azt a társaság nem tette volna meg. Ezen kereset benyújtására 3 hónap állt rendelkezésre attól az időponttól fogva, amelytől a társaság a kártérítés érvényesítésére irányuló indítványt elutasította vagy arról a határozathozatalt meghíúsította. Erre az esetre is igaz, hogy az eljárás ideje alatt a felperes tagok üzletrésze a társaság beleegyezése nélkül nem lett volna elidegeníthető. Az alperesek esetében a bíróság biztosíték letételét rendelhette el az esetleges károk fedezésére. A kereset alaptalansága, rosszhiszeműség és „*vastag gondatlanság*” esetén az alperesek kára a felperesek által egyetemlegesen volt térítendő.⁹⁴

A német törvény nem szabályozta ilyen részletesen a kisebbségi tulajdonosok jogait. Az egytized szavazatnyi jogú kisebbségi tulajdonosok ok és cél megjelölése mellett közgyűlést hívhattak össze. Ezt a viszonylag szűk jogkört a bíróság bővítette. *Bozóky* szerint – e német modellel szemben – helyesebb lett volna az osztrák részletes szabályozás átvétele, kiegészítve a mérleg felülvizsgálata mellett az összes olyan „*ténykedés és mozzanat*” körével, mely esetben az üzletvezetők és a felügyelőbizottsági tagok törvényellenes és a társasági szerződés ellenes tevékenysége által okozott kár vagy megelőzhető vagy csökkenthető lett volna a kisebbségi jogok kiterjesztésével és alkalmazásával ezen esetekre.⁹⁵

Pap tervezetének 67. §-a (ismét jól láthatóan a közkereseti társasághoz hasonló módon) minden tag számára biztosította volna a jogot, hogy a társasági ügymenetről bármikor személyesen tájékozódhasson, még ha az üzletvezetésben nem is vett részt az adott tag. *Neumann Ármin* szerint ezzel a magyar javaslat – a fentiekén túl – a társaság működőképességét is korlátozhatta volna.⁹⁶ A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége pedig éppen az osztrák törvény 22. §-ra hivatkozva kizárhatóvá tette volna a tagok ellenőrzési jogát, amennyiben a felügyelőbizottság működését írta elő a társasági szerződés. *Bozóky* egyetértett a tagok egyenkénti ellenőrzési jogának kizárásával azzal, hogy ez egy részvénytársasági jellegű formánál nem, csak egy közkereseti társaságnál lehetne megvalósítható.⁹⁷

A korlátolt felelősségű társaságok egyik lehetséges előnye a mérleg kötelező közzétételének a hiánya volt a 20. század elején. A közzététel ugyan jelentős mértékben növelhette az üzleti bizalmat, sőt a hitelezők akár ki is köthették a mérlegbe való betekintés jogát, *Bozóky* szerint a helyes megoldás a lehetőség biztosítása a közzétételre, nem pedig annak kötelezővé tétele.⁹⁸ Ezzel szemben a magyar törvényjavaslat ekkor nem rendelkezett se a mérleg közzétételére, sem annak elkészítésére vonatkozó elvekről, habár a 75–79. §§ megemlítették a nyereség felosztásának szabályait, de azokban a közkereseti társaságra irányadó elvek alkalmazását írták elő. A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége a közérdekű vállalatoknál a mérleg kötelező közzététel mellett foglalt állást. *Bozóky* az üzletvezetők felelősségét emelte volna ki a mérleg helyes felállításakor, és a

⁹⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 82–83.

⁹⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 84.

⁹⁶ *Neumann Ármin* 47 pontba foglalta össze véleményét *Pap Dávid* tervezetéről. Lásd: BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 5.

⁹⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 85.

⁹⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 86.

hitelezők károsodása esetében nemcsak a társasággal, de a hitelezőkkel szembeni felelősséget is a törvénybe foglalta volna.⁹⁹

Bozóky a korlátolt felelősségű társaság esetében a társaság ügyvitelének ellenőrzése céljából a felügyelőbizottság létrehozásának szükségességét hangsúlyozta. Sőt az osztrák törvénytől szigorúbb módon, a 100.000 koronás törzsbetét felett már kötelezővé tette volna a korlátolt felelősségű társaságoknál a felügyelő bizottság létesítését.¹⁰⁰ Az osztrák törvény, függetlenül annak kötelező jellegétől, részletesen szabályozta a felügyelő bizottság működését. A német jog (52. §) csak akkor tette szükségessé a felügyelőbizottság alkalmazását, ha azt a társasági szerződés elrendelte. Bár a társasági szerződés eltérhetett ettől, alapvetően a részvénytársasági jog szerinti szabályok voltak alkalmazandók.¹⁰¹ A lehetőség, hogy a társasági szerződés szabja meg a felügyelő bizottság feladatait és hatáskörét, *Bozóky* szerint „*illuzórikussá*” tehetné volna annak ellenőrzési tevékenységét.

Az osztrák törvény részletesen szabályozza a felügyelő bizottság működését, függetlenül annak kötelező jellegétől. Ennek körében rögzítette az összeférhetetlenségi szabályokat, azaz az üzletvezetők és alkalmazottak, valamint azok fel- és lemenőit kizárta a felügyelőbizottsági tagok lehetséges köréből. A bíróság nem teljes taglétszámú felügyelőbizottság (minimum három természetes személy) esetén valamely tag kérelmére 3 hónapos határidővel választást írt ki, illetve annak sikertelensége esetén maga nevezte ki az új tagot. Amennyiben a korlátolt felelősségű társaságnál kötelező volt a felügyelő bizottság, a hiányzó tag választására vonatkozó bírói intézkedés hivatalból történt. Az üzleti vezetőktől a tagok jelentést követelhettek, betekinthettek az iratokba és könyvekbe, ellenőrizhették a pénztárkönyvet, valamint megvizsgálhatták a társaság értékpapír készletét és árukészleteit. A felügyelő bizottságnak az éves beszámoló ellenőrzése mellett a nyereség felosztására vonatkozó javaslatot is kötelező volt megvizsgálnia, és erről a korlátolt felelősségű társaság közgyűlésén jelentést kellett tennie. A határozathozatalt megelőzően az osztrák törvény alapján a kormánynak is joga volt arra, hogy a felügyelő bizottság feladatainak tekintetében eljárási szabályokat („*rendtartási alapelveket*”) határozzon meg rendeleti úton. A felügyelő bizottság akár el is mozdíthatta az üzletvezető(ke)t, ha azokat nem az állam, a tartomány vagy más köztisztület bízta meg, továbbá az üzletvezetők akadályoztatása esetében joga van volt az üzlet ideiglenes vezetésére megfelelő intézkedéseket foganatosítani, és amennyiben a felügyelő bizottság szükségesnek látta a társaság érdekében az üzletvezető elmozdítását, akkor köteles volt haladéktalanul közgyűlést összehívni.¹⁰² Mindezek mellett a felügyelő bizottság jár el a tagok és az üzletvezetők közötti jogviták esetében, ha erre a célra külön nem kerültek megbízottak kijelölésre. A felügyelő bizottság tagjai ezen feladatukat nem ruházhatták át.

Ez az osztrák szabályozás a magyar kereskedelmi törvény felügyelő bizottságra vonatkozó szabályozásánál (243–249. §§) jóval pontosabb és ezért hatékonyabb volt.¹⁰³ Ezzel szemben a német törvény csak a felügyelő bizottsági tagokra vonatkozó ellenszolgáltatásokat szabályozta, miközben ez az elem az osztrák törvényből kimaradt.¹⁰⁴ *Bozóky* szerint részletes szabályozás lett volna szükséges, pontosan azért, mert a törvény nem ír elő kógens szabályokat, akkor a

⁹⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 87.

¹⁰⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 89.

¹⁰¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 88.

¹⁰² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 88–89.

¹⁰³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 90.

¹⁰⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 90.

társaság tagjai nem kívánnak fölöslegesen magukra venni olyan terheket, amelyek egyrészt érdekeikkel ellentétesek lehetnek, másrészt pedig többletköltséget jelenthetnek a társaság számára. *Bozóky* ehhez még hozzátette, hogy szükséges lenne a felügyelőbizottsági tagoknak olyan szakképzettséggel rendelkezniük, amely az üzlet szempontjából releváns.¹⁰⁵

A tőkeemelés tekintetében a magyar tervezet 32. §-a tiltotta az alapításkori törzstőke teljes befizetése előtti törzstőkeemelést.¹⁰⁶ Ezzel szemben a német és az osztrák törvény lehetővé tette azt, hogy egyidejű társasági tőkefelemelés és -leszállítás történjen, mégpedig oly módon, hogy mindkét határozat bejelentése csupán a leszállítást előíró határidő letelte után ment végbe.¹⁰⁷ Ezt az osztrák jogalkotó azzal indokolta, hogy nem áll fenn a veszélye annak, hogy az újonnan kibocsátott üzletrészek árfolyamával visszaéljenek annak tulajdonosai, mint az a részvények esetében lehetséges volt, hiszen az üzletrészek nem forgalomképesek.¹⁰⁸

2.2.3. A törzstőke és a társaság megszűnésére vonatkozó kérdések Pap Dávid tervezetében

Felmerült azonban a kérdés, hogy az új tagok felelősek-e a régi tagok törzstőke befizetéséért, illetve a régi tagok felelősek-e az új tagok be nem fizetett tőkeemelésével kapcsolatban. Ebben a kérdésben érdemes *Staub Károly* és *Grünhut Ármín*¹⁰⁹ vitáját megemlíteni. *Grünhut* az osztrák jog szempontjából azt állította, hogy az újonnan belépő tagok az eredeti törzstőke még be nem fizetett részéért is kezesek, azaz felelősek, míg *Staub* ezzel ellentétben éppen a német törvényre támaszkodva mondta azt, hogy nem felelősek az eredeti tőkerészek befizetéséért az új belépők.¹¹⁰ Az elvi vita lényege abban állt, hogy eredeti tagok korlátolt felelőssége kiterjeszthető-e és milyen mértékben tehető ez meg. *Bozóky* véleménye egyértelműen az volt, hogy csak akkor lehetett volna elvárni, hogy az új illetve a régi tagok egyaránt felelősséget vállaljanak egymás irányába, ha a tervezet ezt a kötelezettséget *expressis verbis* megállapította volna, ez azonban nem történt meg.¹¹¹ Érdekes megemlíteni a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének az álláspontját, mely szerint a szövetség az eredeti tőke részek teljes befizetése előtt is helyesnek tartotta a tőkeemelés lehetőségének biztosítását, de kikötötték volna a tagok felelősségét az üzletrészeik aránya szerint.¹¹² *Neumann Ármín* álláspontja szerint a régi tagok egyszerűen tudnának védekezni az új tagok kötelezettségeinek átvállalásával szemben, ha azok belépését csak és kizárólag azok teljes befizetése esetében fogadnák el.¹¹³

¹⁰⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 90.

¹⁰⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 91.

¹⁰⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 91.

¹⁰⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 91.

¹⁰⁹ *Grünhut Ármín* a Budapesti Tudományegyetemen (1873–1941) tanult és miután jogi doktorátust és ügyvédi vizsgát tett, a fővárosban helyezkedett el ügyvédként. 1913-ban az Ügyvédi Vizsgáló Bizottság tagja lett. 1919-ben az Ügyvédi Kamara választmányának tagja, 1920–21-től kezdve két évtizeden át ügyésze, az új ügyvédi rendtartás életbelépése után pedig első főügyésze lett. Különböző jogi folyóiratokban jelentek meg tanulmányai: írt az ügyvédséget érintő minden fontosabb kérdésről és a büntetőjog problémáiról. Felelős szerkesztője volt az Ügyvédek Lapjának. Lásd hozzá: <https://mek.oszk.hu/04000/04093/html/0333.html>.

¹¹⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 92.

¹¹¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 93.

¹¹² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 94.

¹¹³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 95.

Fontos kérdés volt a tőkeemelés kapcsán, hogy az új tőkerész átvállalása folytán a régi tag több tőkerésszel is rendelkezhetett volna,¹¹⁴ amit a magyar tervezet a német törvényt (55. §) követve fogalmazott meg. A magyar tervezet szerint akkor, ha a tőkeemelés csak a tőkerész emelése által ment végbe (gyakorlatilag a tartalékalapból), akkor a tőkeemelésnek mint részemelésnek sem egyenlőnek, sem arányosnak nem kell lennie a régi tőkerész eredeti értékével.¹¹⁵ Figyelemre méltó, hogy ezzel ellentétes volt az osztrák szabályozás, amely kimondta, hogy ha régi tag vett át új tőkerészt, ezzel az eddigi tőkerésze csupán piaci értékben, de nem névértékben emelkedett. Érdemes kiemelni, hogy ha a közkereseti társaságra vonatkozóan a magyar tervezet végigvezette volna a gondolatmenetet, akkor a korlátolt felelősségű társaságot minden vonatkozásban inkább a közkereseti társasághoz, mint a részvénytársasághoz hozta volna közelebb. Ekkor azonban az osztrák törvény szerinti tőkerész-egységesség elvét kellett volna követnie, hiszen ez felelt volna meg a közkereseti társaság rendszerének.¹¹⁶ Ezzel ellentétben *Bozóky* szerint nagyobb önállóságot kellett volna adni a korlátolt felelősségű társaságnak, és amennyiben a tag megtartja a tőkerészét, akkor gyakorlatilag az eredeti tőke teljes befizetése nélkül is megengedhető az új tőkerész átvállalása, mert az „*árfolyam üzérkedés*” a nagyobb tőkelekötés miatt nem valósulhat meg. Ez az elképzelés az osztrák mintát követte, de itt a két tag eltérő jogviszonya alapján.¹¹⁷ *Bozóky* azt is javasolta, hogy miután a régi tag könnyebben védekezik az esetleges káros hatások többlet felelősségvállalásával szemben, mindenképpen célszerű elkülöníteni a régi és az új tagok egymással szembeni felelősségét.¹¹⁸

Az alaptőke leszállítása esetében különösen fontos azt vizsgálni, hogy a hitelezők érdekei mennyiben érvényesülnek, ugyanis számukra a tőke fontos garancia a követeléseik biztosítása tekintetében. *Bozóky* szerint az osztrák törvény (54–58. §§) pontosan és célszerűen határozta meg a folyamatot, míg a német törvény vonatkozó 58–59. szakaszait és a magyar tervezet 35–39. szakaszait több tekintetben kifogásolta.¹¹⁹ A német törvény a hitelezők érdekében úgy rendelkezett, hogy a tőke leszállítására vonatkozó társasági határozatot 3 alkalommal hírlapokban tegyék közzé és szólítsák fel a hitelezőket, hogy jelentkezzenek, illetve az ismert hitelezőket ezen felül külön is hívják fel a tőke leszállításra.¹²⁰ Ha a tőke leszállítását a hitelezők kifogásolták, akkor követeléseik vagy kiegyenlítendőek voltak, vagy pedig azokra többletbiztosítékot kérhettek. A tőke leszállítására vonatkozó határozat csak ezt követően, a fenti hirdetmények utolsó közzétételétől számított egy év múlva volt bejegyezhető azzal, hogy a leszállítás mértékének a minimális törzstőkét el kell érnie vagy afölötti összegre történhetett csak.¹²¹ Az osztrák törvény ezzel ellentétben a tőke leszállítására vonatkozó határozat azonnali bejelentését követelte meg a cégbíróságnál, amivel azt a visszaélést kívánta a jogalkotó megelőzni, hogy a tőke egyidejű leszállítása és felemelése esetén a hitelezőket ne ejtsék tévedésbe azáltal, hogy valójában az alaptőke csökkentése nem valósult meg, sőt alaptőke emelés történt. Ez azért is lehetett előnyös, mert nem fordulhatott elő, hogy a hitelezők jelentkezése miatt egyáltalán nem valósulhat meg a tőkeleszállítás, ami egyébként nem lett volna kizárt, ha a tőkeleszállítást a bejelentési határidő letelte előtt bejegyzik. Az osztrák megoldás másik előnye az

¹¹⁴ PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 24. §.

¹¹⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 95.

¹¹⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 95.

¹¹⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 95–96.

¹¹⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 96.

¹¹⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 96–97.

¹²⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 97.

¹²¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 97.

volt, hogy a tőkeleszállítás előjegyzése nagyobb valószínűséggel kerül nyilvánosságra, és arról a hitelezők nagyobb valószínűséggel fognak értesülni.¹²² A folyamatot az osztrák jog úgy folytatta, hogy miután a cégbíróság felé a bejegyzés feljegyzése megtörtént a tőke leszállításáról, a hírlapi tájékoztatást publikálni kellett, felszólítva a társaság hitelezőit követeléseinek kiegészítésére, illetve biztosítás kérésére. Ha a hitelezők a harmadik hirdetmény utolsó megjelenésétől számított 3 hónapon belül sem jelentkeztek, hozzájárulásukat a tőke leszállításhoz megadottnak tekintették, de az ismert hitelezők külön értesítést kaptak természetesen ebben az esetben is. A cégbírósághoz a társasági szerződés változást csupán a hitelezők részére kijelölt határidő után jelenthették a szükséges tanúsító adatok és dokumentumok csatolásával.¹²³ Ezek alapján összefoglalható, hogy az osztrák törvény egyrészt a tőkeleszállítás egyszeri tudomásul vételének bejelentésére kötelezte a céget a cégbíróság felé, azután pedig már az akadályokba nem ütköző tény volt köteles közölni a cégbírósággal. Ez a kettős bejelentési rendszer, amely a hitelezők érdekeit védte, olyannyira elfogadottá vált, hogy – a modellre való visszahatás példaként – a német jogalkotó is hasznosnak találta az alkalmazását, némi korrekcióval: a három hónapi hirdetményi határidőt rövidnek tartották, mint ahogy azt maga az osztrák jogélet is kifogásolta, hiszen a három hónap nem biztos, hogy elegendő a hitelezőknek a tőkeleszállítás tényének tudomásul vételére, különösen hogyha jogi intézkedésre is szükség volt az adott ügyben.¹²⁴ A magyar tervezet ebben a kérdésben az osztrák szabályozást tekintette mintának, azonban meglepő módon a hitelezők részéről a nyilatkozattételre a rendelkezésre álló időt harminc napra csökkentette volna, holott mindkét külföldi modell esetében még a három hónapot is kevésnek tartották. *Bozóky* azzal a javaslattal élt, hogy a fél éves határidőt adjon a magyar jog, amelynek még a magyar forgalmi viszonyokra jellemző sok külföldi hitelező esetében is elégségesnek tűnik.¹²⁵

Bozóky kifogásolta a magyar tervezet 36. § 5. bekezdését is. Szerinte a tagok tőkerészei ne arányosan kerüljenek csökkentésre, mert ebben az esetben fennáll a veszélye annak, hogy a többség visszaél a kisebbség jogaival szemben.¹²⁶ Sőt, *Bozóky* még a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének azt a javaslatát sem tartotta megfelelőnek, amely az arányos tőkerész csökkentést úgy fogadta volna el, hogy az alól kivétel csak a tagok egyhangú határozata esetén lett volna lehetséges.¹²⁷

A társaság feloszlata különösen azért lehet fontos kérdés a tagok számára, mert ha az adott társaság nagyon alacsony, 2–3 fős taglétszámmal működne egy közkereseti társasághoz hasonlóan, akkor egyszerű többséggel kimondható lenne a társaság feloszlata, valamint lehetővé tenné egy vagy több tag kilépését (105. §).¹²⁸ A korlátolt felelősségű társaság jelentősebb taglétszámmal kiválóan tud működni úgy, hogy a tagok ne élhessenek vissza azon jogukkal, hogy a társaság működésének fenntartását, akár a társaság megszüntetését saját céljaikra felhasználva valósítsák meg.¹²⁹ Ezért volt szükség arra, hogy a bírói döntéshozatalt a folyamatba beiktassák. A magyar tervezet szerint a bírónak lenne joga eldönteni, hogy indokolt-e a társaság megszüntetésére

¹²² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 97–98.

¹²³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 97–98.

¹²⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 97–98.

¹²⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 99.

¹²⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 99.

¹²⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 99.

¹²⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 102.

¹²⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 102.

vonatkozó javaslat.¹³⁰ Nemcsak ez a tagkilépési lehetőség veszélyeztette a társaság működését, de a tagkizárás lehetősége is (5. §), amely azonban bírói döntéstől függött volna.¹³¹ Így alapvető kérdéssé vált, hogy milyen többség mellett és hogyan valósítható meg a társaság megszüntetése. Neumann Ármin felvetette, hogy a 102. §¹³² fenntartása esetén különbséget kellene tenni kettő vagy több tagból álló társaság között. Ezzel azonban még inkább az individuális személyegyesítő jelleg került volna előtérbe, sőt a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége éppen e tételes felsorolás ellen tiltakozott memorandumában.¹³³ Bozóky szerint ez a tagkilépésre illetve kizárásra vonatkozó kereset a bíróság felé elkerülhető vagy könnyebben kezelhető lehetett volna, hogyha az egyes tagok helyett a minősített kisebbségnek lett volna lehetősége arra, hogy a társasággal szemben a társaság érdekében lépjen fel.¹³⁴

A társaság feloszlata esetében Bozóky ismét az osztrák példát tartotta követendőnek. Mivel bármely célra létrehozható a korlátolt felelősségű társaság, fontosnak látta, hogy megfelelően körülhatárolt szempontok mellett a bíróság kimondhassa a társaság feloszlátását. Ennek ellenére a magyar tervezet szerint erre nem volt szüksége, míg a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének kritikája azt tartalmazta, hogy közigazgatási okokból megengedhető a bíróság általi feloszlátás.¹³⁵ Bozóky az osztrák törvény taxatív felsorolását (a társaság meg nem engedett célokra terjesztette ki a tevékenységét; „*az üzletvezetők a vállalkozás működtetése során büntetőjogilag üldözendő cselekményt követnek el vagy a vállalat jellegéből kifolyólag ugyanaz a visszaélés ismétlődését lehetne tartani*”; ha az a társaság az állami engedély köteles tevékenységet annak megszerzése nélkül folytatja; ha az engedélyköteles társaság a hatóság ismételt felszólítása ellenére a törvény vagy a társasági szerződés fontos intézkedéseit figyelmen kívül hagyja)¹³⁶ tartotta követendőnek, kiegészítve azzal, hogy a nemzetiségi érdekek ápolására létrejött társaságok esetében az államellenes működés is feloszlátási oknak minősülhetett volna.¹³⁷

A korlátolt felelősségű társasággá történő átalakulás különösen fontos volt ekkoriban a magyar gazdasági viszonyok között. Ennek ellenére Pap Dávid tervezete érdekes módon nem foglalkozott ezzel a kérdéssel, ami annyiban érthető, hogy a tervezet 20. §-a szerint a társaság kötelezettségeiért nem csak a társaság, hanem a tagok is felelősek lettek volna. Ezzel olyan szigorú szabályt alkotott, amely szinte lehetetlenné tette az átalakulást.¹³⁸ Ezzel szemben a német és az osztrák törvény igyekezett támogatni a részvénytársaságok korlátolt felelősségű társaságokká történő átalakulását, hiszen a részvénytársasági forma egyik módosított alakjának tekintették a korlátolt felelősségű társaságot.¹³⁹ Ez a hiányosság a Pap tervezetében azért is meglepő, mert a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII. tc. 46. §-a a KT által elismert szövetkezeti formából gazdasági és ipari hitelszövetkezetekké válást egyszerűen oldotta meg.¹⁴⁰

¹³⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 102.

¹³¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 102.

¹³² „Mindegyik társasági tagnak jogában áll a társaság feloszlátására kikötött idő eltelte előtt vagy – amennyiben a társaság bizonytalan időre kötötte – előleges felmondás nélkül követelni, ha azon lényeges feltervések, melyek mellett a társaság keletkezett, többé nem léteznek.”.

¹³³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 102.

¹³⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 103.

¹³⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 103.

¹³⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 103.

¹³⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 103.

¹³⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 104.

¹³⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 104.

¹⁴⁰ „A jelen törvény hatálya előtt keletkezett gazdasági és ipari hitelszövetkezeteknek jogukban áll az illetékes cégjegyzék-bírósnál bejegyzés és közzététel végett bejelenteni, hogy ezentúl a jelen törvény határozatai értelmében kívánnak működni. A bejelentéshez a jelen

Ehhez hasonlóan kellett volna *Bozóky* szerint a korlátolt felelősségű társaság esetében is eljárni, amikor a részvénytársaság alakjában létrejött társaság a számára kedvezőbb, korlátolt felelősségű társasági formába alakulhatott volna át.¹⁴¹ Tehette volna mindezt anélkül, hogy megszüntette volna a részvénytársaságot, majd utána még egy lépcsőben hozta volna létre a korlátolt felelősségű társaságot. *Bozóky* ilyen esetben is kedvezőbbnek ítélte az osztrák törvényt, amely nem kívánta a társaság megszüntetését, ahogy azt egyébként a német jogszabály megkövetelte.¹⁴² Érdekes volt a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének javaslata, mely szerint a korlátolt felelősségű társaságoknak a részvénytársasággá történő alakulását kellene megkönnyíteni, és nem fordítva. *Bozóky* ezt a javaslatot fenntartással kezelte és csak egy átmeneti időszakban javasolta volna ezt a könnyítést, amíg az adott végleges társasági formát a korlátolt felelősségű társasági forma választhatóságával ki nem választotta volna az adott gazdasági társaság. Ebben az esetben az átalakuláskor a részvénytársaság és a korlátolt felelősségű társaság között a tagok eltérő felelőssége lehetett volna a probléma, azonban ha a részvénytársaság egyhangúlag dönt a korlátolt felelősségű társasággá való átalakulásról, akkor a felelősség érvényesítésére már nem is kerülhet sor.¹⁴³ Ezt a szempontot szem előtt tartva *Bozóky* szerint abban az esetben, ha nem egyhangú a korlátolt felelősségű társasággá történő átalakulásáról szóló döntés, akkor a kilépő tagok vagyona fedezetet kell hogy nyújtson a hitelezők számára, ezért a jogutód korlátolt felelősségű társaság esetében nem lenne célszerű, hogyha kisebb tőkével jönne létre, mint amekkora a jogelőző részvénytársaság alaptőkéje volt. Ha azonban az átalakulást jelentős többség szavazatához kötnék, akkor ez már olyan nehézséggel járna, amely esetében a megdondatlan magatartás nehezen feltételezhető.

Így az átalakulás során *Bozóky* három lehetséges kimenetet feltételezett: vagy sikerül a megnehezített feltételek mellett is a részvénytársaságnak átalakulni korlátolt felelősségű társasággá és akkor gyakorlatilag létrejön a korlátolt felelősségű társaság; ha ez nem sikerülne, akkor a részvénytársaság megszüntetésére kerülne sor; míg végezetül abban az esetben, ha a részvénytársaság felméri, hogy az átalakulás így nem megvalósítható, egy újabb közgyűlési határozattal, amely a társaság megszüntetését mondja ki, egyszerűen megsemmisíthetné azt. Ez azonban a részvényjog szerint nem történhet meg, mert a részvényjog nem engedi a feltételes átalakulást, melyet a cégjegyzékben nem is tennének közzé, hanem csak a sikeres átalakulást követően történne meg a cégnyilvántartásba vétel. *Bozóky* szerint a részvényeseket nem lehetett volna ilyen sokáig bizonytalanságban tartani. Szerinte az lett volna a megoldás, hogy a sikertelen átalakulás egyben a társaság feloszlásának hatályba lépését is jelentette volna.¹⁴⁴ Mindezt azonban maga *Bozóky* vetette el, mivel egy sikertelen átalakulás nem egyenértékű azzal, hogy a társaság megszűnését is kívánják annak tagjai.¹⁴⁵

Érdekes módon a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége meglehetősen merev álláspontot foglal el ebben a kérdésben: szerintük a részvénytársaságot, ha még nem érett meg erre a társasági formára, akkor előbb fel kell oszlatni, és aztán esetleg megalakulhat belőle a korlátolt

törvény értelmében módosított alapszabályok melléklendők; az eddigi alapszabályokban megállapított felelősség azonban továbbra is megtartható.

¹⁴¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 104.

¹⁴² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 104.

¹⁴³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 105.

¹⁴⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 106.

¹⁴⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 106.

felelősségű társaság. Kétségtelen, hogy ez a két eljárás azonban jelentős többletköltséggel járna.¹⁴⁶ *Neumann Ármin* is megfontolandónak vélte, hogy – a korlátolt felelősségű társasági forma népszerűsítése érdekében – az átalakulást támogató szabályozást fogadjanak el hazánkban. A nemzetközi szabályozási példák, így az osztrák és a német is megoldást adott erre a felvetésre: a részvényeseket előzetesen ajánlott levélben megkérdezi a társaság, hogy tagjai kívánnak-e lenni a részvénytársasági formából egy részvényre eső értékkel átalakuló új társaságban. Amennyiben a többségi támogatást ez a javaslat megszerezni, akkor az átalakulás könnyen megvalósítható. Ha pedig a részvényesek egy jelentős száma ki szeretne lépni a társaságból, akkor az átalakulást támogatóknak fedezetet kell találni a kilépő tagok tőkéjének pótlására, hiszen nem megengedhető, hogy a hitelezőknek ne legyen fedezete olyan formában, hogy a korlátolt felelősségű társaság tőkéje kisebb legyen a jogelőd részvénytársaság alaptőkéjénél.¹⁴⁷ A német és az osztrák jog háromnegyedes többséget kívánt az átalakuláshoz, és ezt *Bozóky* követendőnek látta. Az átalakulás során felmerült a kérdés, hogy a vagyontárgyak értéke milyen áron kerüljön beszámításra. *Bozóky* a valóságos üzleti értéket tartotta mérvadónak, hiszen ha a piacinál magasabb értéket számítanának be, akkor a társaság kilépő tagjainak túlzott összeget kellene fizetni, ha pedig a piaci értéknél alacsonyabb értéket, akkor a hitelezők érdeke sérülhetne.¹⁴⁸

Az újonnan létrejövő társaság tőkéjének meghatározását két oldalról szükséges közelíteni, egyrészt a részvénytársaság tényleges vagyonának mérleg szerinti értékével kell egyenlőnek lenni, de legalább el kell érnie a részvénytársaság mint jogelőd alaptőkéjét; másodsorban az új korlátolt felelősségű társaságnak olyan arányban kell a részvényekből állnia, hogy azok névértéke az alaptőke legalább háromnegyed részét tegye ki, és így csak a fennmaradó negyedrészt kell az új tagok belépésével illetve az átlépő részvényesek tőkebevonásával pótolni. Érdemes megjegyezni, hogy *Bozóky* szerint nem kellett volna különbséget tenni aközött, hogy a részvények törzs vagy elsőbbségi részvények voltak, hanem csak egyetlen kritériumnak kell megfelelniük, hogy a részvénytársaság alaptőkéjének a háromnegyed része átalakuljon.¹⁴⁹ Ebből egyértelműen az is következett, hogy az új társaság tőkéje, lehet ugyan, hogy kisebb lesz mint a jogelőd társaságé, de az átalakult társaság összes részvényének a névértéke által reprezentált alaptőke összegénél nem lesz alacsonyabb.¹⁵⁰ *Bozóky* a német szabályozást kritikusan szemlélte ebben az esetben, amely szerint, ha átalakulásra kerül sor, akkor az átalakuló társaság hitelezőit fel kell hívni és amennyiben az átalakulást ellenzik, őket ki kell elégíteni illetve biztosítékot kell számukra adni. *Bozóky* szerint ebből a szempontból teljességgel, mindegy, hogy részvény- vagy korlátolt felelősségű társaságról van-e szó, hiszen, ha a régi vagyon átszáll az új társaságra, akkor az mint fedezet rendelkezésre áll a hitelezők kielégítésére.¹⁵¹ A magyar viszonyok tekintetében fontos kiemelni, hogy az osztrák törvény 101. §-a kimondta, hogy a gazdasági célra létrejött és a profitorientált magánjogi társaságoknál és bányatársaságoknál külön szerződés szerint lehetőség legyen az alapszabály módosításával korlátolt felelősségű társasággá átalakulni. Ez a megoldás Magyarországon is releváns lehetett volna, hiszen a magánjogi törvénykönyv I. tervezetének (1900) 1440. §-a szintén megengedi, hogy a magánjogi társaságok közkereseti társasággá vagy betéti társasággá alakuljanak a kereskedelmi törvény szerint. Ebben az

¹⁴⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 106.

¹⁴⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 105.

¹⁴⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 107.

¹⁴⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 108–109.

¹⁵⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 109.

¹⁵¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 109–110.

esetben a párhuzam abban áll, hogy a bányatársaságokhoz hasonló elven a korlátolt felelősségű társaságok esetében is kívánatos, hogy az átalakulás megvalósuljon. Az osztrák parlament közgazdasági bizottsága is ezt támogatta, mégpedig a bányakapitányság engedélyétől függően. *Bozóky* hangsúlyozta a kérdésben annak a lehetőségét, hogy a Magyar Királyságban továbbra is az 1854. május 23-i nyílt paranccsal hatályba léptetett osztrák általános bányatörvény érvényesült.¹⁵²

Végül fontos kitérni a büntetőjogi szankciókra, ugyanis a korlátolt felelősségű társaság esetében rendkívül széles körű jogosítványokat kaptak a társaság tagjai és ügyvezetői, és visszaéléseiket a német és az osztrák jog is szigorú szankciókkal kívánta megakadályozni. Ennek ellenére meglepő, hogy a *Pap Dávid* tervezetének 104. §-a nem követte a német 5.000 márkás, illetve az osztrák 20.000 koronás pénzbüntetést és az egy évig terjedő szabadságvesztés büntetési tételeket, hanem a magyar KT már régen elavult, 2.000 koronában maximalizált pénzbüntetését is a felére kívánta csökkenteni azzal, hogy a KT-ben kilátásba helyezett 3 hónapig terjedő fogságot nem kívánta módosítani.¹⁵³

Bozóky a külföldi (német, osztrák, sőt a még szigorúbb, friss belga) példákat helyeselte. Az osztrák jog által kilátásba helyezett szankciót látta követendőnek, különösen olyan esetekben, amikor rendkívüli súlyú a visszaélés. Így a mérleg rossz hiszemű összeállítása és a tőkerész csökkenése ellenére történő kifizetéseknél a szabadságvesztés pénzbüntetésre történő átalakítását sem támogatta.¹⁵⁴

2.3. Bozóky koncepciója a korlátolt felelősségű társaságról

Bozóky koncepciója a korlátolt felelősségű társaságról, ahogy a fentiekből kiviláglik, a következő fő elemeken alapult.

A korlátolt felelősségű társaság tagjai a társaság kötelezettségeiért csak törzsbetétek erejéig felelősek – ebben teljes mértékben hasonlít a részvénytársasághoz. A hitelezőkkel szemben a tagoknak a be nem fizetett tőkerészüik vagy az általuk fel nem vett, illetve kivetett összegek erejéig nincs további felelősségük sem egyetemlegesen, sem bármely más formában.¹⁵⁵

Bozóky szerint a korlátolt felelősségű társaságot elkülönülten kell szabályozni, hiszen nem arról van szó, hogy egy egyszerűsített részvényjogot a korlátolt felelősségű társaság céljaira használunk. A korlátolt felelősségű társaság működését nem korlátozta volna a kereskedelmi ügyletekre, csupán a közérdek általános korlátját tartotta szem előtt. Természetesen szükségesnek vélte a korlátolt felelősségű társaság cégnévben való feltüntetését teljes vagy rövidített formában. A társasági szerződést véleménye szerint közokiratba kell foglalni.¹⁵⁶

Bozóky kiemelte, hogy a társasági tőke és az egyes tőkerészek minimális nagyságát törvényben szükséges meghatározni, azonban a tagok akár az alapításkor, akár későbbiekben annál több tőkerészt is jegyezhetnének. Az apportra, illetve a tag részére biztosított kedvezményekre vonatkozó adatokat elégségesnek látta a társasági szerződésben rögzíteni ahhoz, hogy a társaság stabilan működjön.

¹⁵² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 111. Lásd hozzá: IZSÓ, Bányatörvény-alkotásunk krónikája 57–70.

¹⁵³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 112.

¹⁵⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 112–113.

¹⁵⁵ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 114.

¹⁵⁶ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 114.

Az üzletvezetők esetében fontosnak tartotta kikötni, hogy csak indokolt esetben mozdíthatók el. Véleménye szerint az üzletvezető nemcsak a társaság tagja lehet, amennyiben természetes személy, korlátlan cselekvő- és jogképességgel. Az üzletvezetők kirendelését a felügyelő bizottsággal rendelkező korlátolt felelősségű társaság esetén szükség szerint a felügyelőbizottság is megvalósíthatja, de ez a jog véleménye szerint sohasem ruházható át sem a hatóságokra, sem nyilvános testületekre.¹⁵⁷

Bozóky szerint a társasági könyvekbe való betekintést csak a kvalifikált kisebbség kérelmére szükséges megengedni, a korlátolt felelősségű társaság esetében a mérleg közzétételét csak akkor szükséges a cégbírósághoz bemutatni, ha azt a társasági szerződés előírja. A tagok neveit, tőkerészeit és az azokra történő befizetéseket minden változás esetében nyilvántartásba kell venni, és havi rendszerességgel a cégjegyzékbe be kell vezetni a bíróság részére történő adatátadás formájában.¹⁵⁸ *Bozóky* a felügyelő bizottságot javasolta kötelezővé tenni akkor, ha legalább 100.000 koronás tőkével jön létre a korlátolt felelősségű társaság. A felügyelő bizottság tagjai az adott társaság üzemviteléhez szükséges szakértelemmel kötelesek rendelkezni. Az üzletvezetők közeli rokonait kizárta volna a felügyelőbizottsági tagok köréből. Hasonlóan az üzletvezetők gondossági köteleméhez, a felügyelő bizottság tagjainak esetében is az ötéves elévülési időt javasolta kártérítési kötelezettség tekintetében.¹⁵⁹ Amennyiben a társasági szerződés azt kikötötte, akkor az intézkedések bizonyos részéhez a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyására lehet szükség.

Érdekes *Bozóky* azon megjegyzése, hogy az üzletvezetőkön és a társaság hivatalnokain kívül a társaságon kívül álló személyeket sem javasolta a felügyelőbizottság tagjaivá választani. Ez ismét a közkereseti társasághoz hasonló mintát jelentett volna, ahol a tagság közvetlenül ellenőrizheti akár a felügyelőbizottságon keresztül is az üzletvezetők munkáját.¹⁶⁰ *Bozóky* széles körben meghatározta volna a közgyűlés jogkörébe utalandó döntések körét, így többek között: az évi beszámoló elfogadása, a felmentvények kiadása, a tőkerészek és a pótbefizetések visszautalása, az üzletvezetők és a felügyelőbizottsági tagok elleni perek feletti határozatok, üzletvezetők kirendelése és visszahívása, a társasági tőke felemelése illetve leszállítása, társasági szerződés módosítása, a társaság megszüntetése vagy más társasági formába történő átalakulása tartozott volna ide.¹⁶¹

Bozóky szerint minden egyes 100 korona értékű tőkerészhez egy szavazatot szükséges rendelni. A tört számú összegeknél a törtrészt nem kellene figyelembe venni, azonban minden tagnak legalább egy szavazatot biztosítani szükséges. Továbbá fontosnak tartotta, hogy a közgyűlési határozatok külön erre a célra szolgáló könyvbe bevezetésre kerüljenek és azokat minden taggal külön írásban is közöljék. *Bozóky* lehetővé tette volna a társasági határozatok írásbeli megzavazását, ehhez az eljáráshoz valamennyi tag hozzájárult, azonban ebben az esetben a minősített többség megállapításánál valamennyi tag a létszám számításában figyelembe veendő lett volna. A közgyűlési határozatokat *Bozóky* szerint csak az tagadhatta volna meg, aki a határozat ellen szavazott vagy a szavazásban nem vett részt, de később a tiltakozását írásban jelentette a társaság felé. A panaszra maximum 3 hónapon belül lett volna lehetőség.¹⁶² A szabálytalanul meghozott határozatot a

¹⁵⁷ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 114–115.

¹⁵⁸ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 114–115.

¹⁵⁹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 115–116.

¹⁶⁰ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 116.

¹⁶¹ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 115–116.

¹⁶² BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 116.

cégbíróság is megsemmisíthette volna, ha a tagok nem éltek volna-e jogukkal. E tekintetben *Bozóky* cégbíróági ellenőrzést nemcsak eljárási, hanem anyagi jogi szempontból is szükségesnek látta.

A kisebbségi jogok tekintetében *Bozóky* a társasági szerződésben megállapított arányszámhoz kötötte volna azt, hogy mely kisebbségnek van lehetősége a társaság ügyeinek ellenőrzését és felülvizsgálatát kérnie. Fontosnak tartotta azt, hogy a felülvizsgálat alatt a felülvizsgálatot kérő személyek üzletresze ne legyen elidegeníthető.¹⁶³ Végül *Bozóky* a társasági tőke felemelésekor a korábbi tagoknak az új tőkerészek jegyzése esetében korlátlan elsőbbségi jogot kívánt biztosítani.¹⁶⁴

3. Következtetések

A 19. század és a 20. század fordulójára az Osztrák-Magyar Monarchia magyar felében is új szintre lépett a gazdasági fejlődés. Az elérhető társasági formák a kockázatvállalás és a személyes jelenlét lehetőségét együttesen kívánták meg a magasabb tőkeigény mellett, korlátozott felelősség vállalásával. Ezt az igényt töltötte be a német GmbH-törvény 1892-ben, míg 1875-ben a magyar KT éppen a gyors GmbH recepciót akadályozta, hiszen a magyar elméleti és gyakorlati jogászok többsége is csak részleges reformot és elsősorban a részvénytársasági forma korrekcióját tekintette prioritásnak. Ezzel ellentétben a számos európai államban már a 20. század első évtizedében megszülettek a német GmbH-modellt követő törvények. A széles körű osztrák és német jogi, üzleti és kulturális kapcsolatok lassan kiérlelték hazánkban is az önálló GmbH-törvény igényét. A gazdasági társaságok jogát az általános magánjog (*lex generalis*) és a kereskedelmi jog (*lex specialis*) szabályrendszeréhez igazodva kellett hazánkban is megalkotni. Ezért is volt megfelelő megoldás a német, illetve az osztrák modell követése, hiszen a magyar kereskedelmi jog és a korszak magánjogi kódextervezetei (1900-1928) is jelentős német hatást tükröztek. E tanulmány az önálló GmbH-szabályozáshoz vezető út első jelentős szakaszát mutatta be úgy, hogy a KT részvénytársasági szabályainak módosításától indulva *Pap Dávid* tervezetét *Bozóky Géza* kritikai észrevételeit felhasználva elemezte. Ez a tervezet még a betéri társasághoz közelítő GmbH-koncepción alapult, míg a betéti társaságtól és a részvénytársaságtól szinte egyenlő távolságot tartó tervezetet nem sokkal később *Kuncz Ödön* dolgozta ki. Az 1930. évi Kft-törvény közvetlen előtörténetével és elemzésével azonban már külön tanulmány foglalkozik.¹⁶⁵

Felhasznált irodalom

- BOZÓKY Géza: A korlátolt felelősségű társaság. A külföldi és de leg ferenda a magyar jogban. Pozsony 1914
- COING, Helmut: Europäisches Privatrecht II. 1800–1914. München 1989
- DOROGHI Ervin: A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló törvénytervezet vitája. Magyar Jogászegyleti értekezések. 1928/94. füzet. Budapest 1928
- FLEISCHMANN Sándor: Adalékok a kereskedelmi törvény revisiójához. A kereskedelmi jog és ismeretek tára 1893/3. sz. 6–12.

¹⁶³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 117.

¹⁶⁴ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság 116–117.

¹⁶⁵ FERENCZ, A magyar társasági jog modernizálása az 1930. évi V. törvénycikkben különös tekintettel a korlátolt felelősségű társaságokra 44–58.

- FERENCZ Barnabás: A magyar társasági jog modernizálása az 1930. évi V. törvénycikkben különös tekintettel a korlátolt felelősségű társaságokra. *Díké* 2023/1. sz. 44–58.
- HERGER, Eszter Cs.: Das ungarische Handelsgesetz in der Praxis und seine Auswirkung auf das allgemeine Privatrecht zwischen 1920 und 1946. LÖHNIG, Martin (szerk.): Kaufrecht in Mitteleuropa (megjelenés alatt)
- HORVÁTH Attila: A magyar magánjog történetének alapjai. Budapest 2006
- IZSÓ István: Bányatörvény-alkotásunk krónikája (1545-1945). Miskolc 2021
- KAJTÁR István: A pécsi egyetemi szintű jogászképzés története. *JURA* 2000/1-2. sz. 121–124.
- KÉPES György: Az első magyar törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról. *Jogtörténeti Szemle* 2022/3. sz. 26–37.
- KÉPES György: Pap Dávid 1905. évi törvénytervezete a korlátolt felelősségű társaságokról. In: BIRHER Nándor – MISKOLCZI-BODNÁR Péter – NAGY Péter – TÓTH J. Zoltán (szerk.): De iuris peritorum meritis 18. Studia in honorem István Stipta. Budapest 2022, 237–243.
- KÉPES György: A magyar kereskedelmi jogi kodifikáció előtörténete 1792-ig. In: MEZEY Barna (szerk.): Kölcsönhatások. Európa és Magyarország a jogtörténelem sodrásában. Budapest 2021, 159–166.
- KUNCZ Ödön: Törvénytervezet a részvénytársaságról, a szövetkezetről és a korlátolt felelősségű társaságról. Budapest 1926
- KUNCZ, Ödön. Életem. Budapest 2017
- MÁRKUS Eszter: Kereskedelmi társaságok. In: FÖLDI András (szerk.): Összehasonlító jogtörténet. Budapest 2014, 577–603.
- NAGY Ferenc: A magyar kereskedelmi jog kézikönyve, különös tekintettel a bírói gyakorlatra. Budapest 1898
- NAGY Péter Tibor: Az 1929-ben kiadott Zsidó Lexikon személysoros adatbázisa. Budapest 2011
https://wesley.hu/purgoadr/2022/06/Nagy_Peter_Tibor_Zsidó_lexikon_szemelysor_adatbazisa.pdf
(2023. 07. 28.)
- NEUMANN Ármin: A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény. Kereskedelmi jog és ismeretek tára 1892/31. sz. 16–22.
- PAP Dávid: Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról. *Magyar Gyáriparosok Szövetsége Közlemények* 1905/12. sz. 26–69.
- PAPP Tekla: A magyar társasági jog fejlődése. *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, 2000/58. sz. 409–434.
- ROMÁN Róbert: A gazdasági társaságok és a szövetkezetek vezetőire vonatkozó jogi szabályozás a bírói gyakorlat tükrében. Miskolc 2008
- SÁNDOR István: A társasági jog története Nyugat-Európában. Budapest 2005